

„Ha valahol arra járnál, távol,
 Hozz virágot Damjanics sírjáról,
 Egy fűszálat, mást ha nem, csak aztat,
 Hős vezérem porából fakadtat...“
 Kért szelíden, hogy el kellett válni,
 ...Érkezésem, de nem győzte várni,
 Mire a sors visszadobott engem,
 Itt hagyott a nemzetes úr,
 Virágotat sírhalmára tettem...

Lampérth Géza.

Gróf Széchenyi István, a nemzet tanítója.

A „*legnagyobb magyar*“ születésének százötvenéves évfordulóján a nemzet tisztelettel emlékezik meg arról a férfiúról, akit első szent királyunk mellett méltán nevezhetünk *nemzetünk tanítójának*. Feléje fordul e napon az egész nemzet hálás kegyelete s méltán, mert érezzük, hogy *Széchenyi élete, munkássága és tanításai nemcsak korának szóltak, hanem századokra előre megjelölték a magyarság útját.*

Gróf Széchenyi István, három testvér között a legifjabb, Bécsben született 1791 szeptember 21-én. Nagynevű édesatyja, Széchenyi Ferenc, a Nemzeti Múzeum alapítója volt.

Gyermekkorá Európa egyik legzaklatottabb korszakára esik: ez a francia forradalom és Napoleon kora volt, amely lázba hozta földrészünket évtizedeken át. Erre a sivár és vigasztalan korszakra esik gróf Széchenyi István ifjúsága s így nem csodálhatjuk, hogy ő is a katonai pályára lépett. Napoleon császár bukása után azonban otthagya a katonai szolgálatot s éveken át utazásokkal töltötte idejét. Nemcsak szórakozni akart, hanem tanulni is. Élt benne a tudásvágy, de megvolt benne ekkor már az elhatározás is, hogy olvasással, tanulással és utazással szerzett ismereteit elmaradt hazája javára fordítja.

Hazakerülve feszült figyelemmel kísérte a hazai élet fejleményeit s mikor látta, hogy a kormány 1825 szeptemberére kénytelen volt az országgyűlést összehívni annyi sok évi szünet után, elhatározta, hogy mint a főrendiház egyik örökös tagja, *kilép a politikai küzdőtérre.* Ezen az országgyűlésen az időközben megszervezett főrendiházi ellenzék vezéréként jelenik már meg. Személye felé azonban csak az 1825 november 3-i képviselőházi, vagy mint akkor nevezték: alsótáblai szereplése után irányult a közfigyelem.

Az országgyűlés folyamán többször szóbakerült a magyar nyelv és irodalom fejlesztésének ügye. Ez közelebbről érdekelte Széchenyit, aki már az országgyűlés előtt foglalkozott egy magyar tudós társaság felállításának gondolatával és hogy arra

tetemesebb összeget fog áldozni. Mikor aztán *Felsőbüki Nagy Pál*, az alsóház ellenzékének vezére azt hozta fel, hogy a ország nagyjai, a nagy vagyonok birtokosai nem hozzák meg ez ügyben illendő és köteles áldozatukat, az éppen ott jelenlévő Széchenyi egyszerű, rövid szavakkal *felajánlotta 60 ezer forintra rugó egy-évi összes jövedelmét*. A rövid beszédnek csodálatos visszhangja támadt: még az országgyűlés folyamán összegyűlt az a tőke, mely lehetővé tette a Magyar Tudományos Akadémia megalapítását.

Széchenyit ezen *első nyilvános fellépése az ország színe előtt a vezérek sorába emelte*. Beszédeit komoly figyelemmel hallgatták, terveit és eszméit nagy érdeklődés közepette tárgyalták. *Ettől kezdve szakadatlan munka volt egész élete, s e munka egyetlen célja nemzetének felébresztése, felemelése úgy anyagi, mint szellemi téren.*

Külföldön szerzett tapasztalatai és más tanulmányai lehetővé tették azt, hogy *írott programmal léphetett nemzete elé*. Az addig tespelő *társadalmi és gazdasági életet mozgásba hozta* s megadta a lökést, amely a nemzetet a kor szellemének megfelelő nemzeti államiság berendezéséhez vezető úton elindította.

Felismerte a tennivalókat és látva az ország szomorú állapotát, megtelt a cselekvés vágyával. A nemzetet és az országot az önmaga erejéből akarta felemelni a nyugati fejlődés fokára. Hogy megnyerje a közvéleményt, eszméi, programja népszerűsítésére *az írott szó erejéhez fordult*. 1830-ban adta ki elhatározó nagy művét, a „*Hitel*“-t, s a következő évben a „*Világ*“-ot, mit 1833-ban a „*Stadium*“ követett.

Elgondolásainak alapja első művében, a *Hitel*-ben van összefoglalva. Ez két részből áll: az egyikben — amely ma már a múlté — saját korabeli gazdasági állapotokat rajzolja meg, a második részben, — amely örök és a jövőnek szóló halhatatlan rész, — az egyes fejezetek között feltalálható tanításai. Előbbivel *felrázta az akkor elernyedett nemzetet*. A fiatal és megértő magyarok ujjongtak örömben, hogy *végre akadt nagy magyar ember, aki elmaradottságunkat, hibáinkat, bajainkat meg merte látni, ki merte mondani s mégsem esett kétségbe, hanem mindezek ellenére is mert bízni a szebb magyar jövőben!* Miért? Mert *megmutatta a hozzá vezető utat is!* Munkájának befejező szavai nemzedékeket tölthetnek meg élő hittel: „*Sokan azt gondolják: Magyarország — volt; én azt szeretném hinni — lesz!*“ Széchenyi nem volt politikus, több volt annál, *egy egész nemzet erkölcsi erőkészletének, önfegyelmének és lelkiismeretének megtestesítője volt!* Nagy politikai ellenfele, Kossuth mondotta róla, hogy *évszázadokra ő az egyetlen, aki a nemzet életében sem korábban, sem később nem jött, mint mikor rá a nemzetnek szüksége lett s akinek hatása századokra fog kihatni...*

De nemcsak hibáinkat tárta fel előttünk, hanem *a javítás útját is megjelölte*. Az elnyomott *parasztságban* — Rákóczi kö-

vetőjeként — ő látta meg ismét a magyarság utolsó zálogát, reményét, fenntartóját s hirdette, hogy az akkor kilenc milliónyi parasztságot nem lehet többé kirekeszteni a nemzet életéből és testéből, mert ez pusztulásunkat okozza. De tovább is ment ennek hangoztatásánál: az egész fejlődést nemzeti szelcmben akarta végrehajtani. Nagyvonalú nemzetnevelő programja mellett szinte eltörpülnek azok a közvetlen gyakorlati célok, amelyeknek megvalósítását munkába vette. Hirdette a szigorú önismeretet, a kemény önfegyelmézést és a szaktudással bíró kiművelt magyar főket! Valóban elmondhatjuk, hogy mivel a nemzeti gondolatot akarta tevékenyvé tenni, ő lett a modern magyar nemzet atyja.

Életcélja volt, hogy a magyarságot előbb gazdaságilag erőssé fejlessze, mert jól tudta, hogy nem lesz többé hatalom, amely a gazdaságilag erős és független Magyarországot megakadályozhatná politikai jogaink kivívásában. Mikor pedig fenyegetve látta azt az utat, amelyet ő jelölt ki nemzete számára, félrevonult s az önkínzásig menő tépelődés örölte fel idegzetét és áldásos életét. (1860. április 8.)

Széchenyit legnagyobb politikai ellenfele, Kossuth nevezte el a *legnagyobb magyarnak*, de talán találóbb az a jelző, amit Kemény Zsigmond báró adott neki: a *leghívebb magyar*. Mi hozzá tehetjük, hogy ő volt a legnagyobb magyar tanító és nevelő, aki nem egyes társadalmi osztályok, hanem az egész nemzet számára tűzött ki új eszményeket és célokat s aki személyes példájával mutatta meg, hogyan kell szolgálni a haza érdekeit a legnehezebb időkben is!

Rá emlékezve vele mondjuk, vele érezzük jeligévé vált mondását:

MAGYARORSZÁG NEM VOLT, — HANEM LESZ!

SZÉCHENYI EMLÉKEZETE.

(Részletek tanulók számára.)

Megrontva bűnöd és a régi átok,	—	Hogy lenne élet-ösztön a halónak,
Beteg valál, s nem érzéd, ó magyar.		Bénult idegre zsongító hatás,
Nép, a hazában nem volt már hazátok:		Reménye a remény nélkül valónak:
Sírt még hogy adna, állt az ős ugar.		Önérzet, öntudat, feltámadás,
S mint a lepke a fényt kábulva issza,		Midőn magát ez nem tudá szeretni,
Ugy lőn nekünk a romlás — élvezet;		Ó megszerette pusztuló faját.
Egy-két kebel fájt még a multba vissza:		Ó, nemzetem, ha fognád elfeledni
Nem volt remény már, csak emlékezet.		Hogyan viselte súlyos nyavalyád?
De, mely a népek álmaít virrasztja,		És mennyi harcot küzde önmagával?
Elhagyni szelíd ég nem kívánt;		Hány izgatott, álmatlan éjjelen?
Széchenyit küldé végtelen malasztja		Míg bátorító Macbeth-jóslatával
E holttetembe érző szív gyanánt,		Kimondá: „a magyar lesz“ — hogy legyen!